

5 Hvordan kan *På nivå* brukes?

Teoribøkene i *På nivå* er ikke tekstbøker som skal leses fra begynnelse til slutt, men det kan være en fordel å arbeide med ett og samme kapittel første gang en bruker verket, slik at en skaffer seg en oversikt.

Serien kan brukes på flere måter: som tilleggsmateriale på norskkurset, som selvstudiumsbok, enten individuelt eller av en gruppe (som 'kollokviearbeid'), eller som grunnbok på ekstrakurs i spesifikke ferdigheter. Bøkene kan også være nyttige som repetisjon før eksamener eller prøver.

I det følgende vil jeg gå nærmere inn på de ulike bruksområdene. Jeg bruker forholdsvis mye plass på punktet *På nivå som tilleggsmateriale* fordi jeg går ut fra at det er denne bruken som er den mest aktuelle, og jeg henviser til det som er skrevet under dette punktet i omtalen av de andre bruksområdene. Gjennomgangene her er å anse som forslag, og enhver lærer vil naturligvis tilpasse bruken av *På nivå* til sin erfaring og sin tilnærming til undervisningsoppgaven han eller hun står overfor, jevnfør avsnittet *Individuell tilrettelegging og sammensetning av grupper*.

På nivå som tilleggsmateriale

Ordinære tekst- og arbeidsbøker, enten de er på papir eller i digitalt format, bygger på kursdesign for særlige deltakergrupper med ulike grader av norskferdigheter. Slike læreverker vil nødvendigvis ha en helhetlig tilnærming til utvikling av ferdigheter, og både oppgavetilfang og tekster forutsetter at arbeidet med og utviklingen av ulike ferdigheter skjer parallelt, og målet er at innlæreren skal utvikle kommunikativ kompetanse på norsk.

Imidlertid vil det ofte være behov for ekstra fokus på enkelte av delferdighetene som tilsammen utgjør den kommunikative kompetansen. Det kan være særlig tilrettelagt lesestoff, slik vi for eksempel finner i leseheftene utarbeidet til *Ny i Norge*, eller det kan være ekstra lyttestoff. Det kan også være behov for ekstra fokus på arbeidet med grammatisk kompetanse, slik hensikten er med *På nivå*.

På nivå tilbyr en mulighet til å arbeide spesifikt med grammatisk kompetanse, og arbeidet knyttes til nivåene i Rammeverket og Læreplanen. Det er særlig hensiktsmessig med tanke på at nettopp disse nivåene vanligvis også er med på å definere kursdesign.

Selvstendig eller integrert?

På kommunale voksenopplæringssentra i de store byene vil ofte to lærere samarbeide om en gruppe innlærere. Det har flere fordeler, blant annet at får man imøtegått forskjellige læringsstiler hos innlærerne. I slike tilfeller kan arbeidet for eksempel organiseres slik at én av lærerne har ansvar for arbeidet med *På nivå*. Det er likevel viktig at arbeidet med de ulike delene av *På nivå* samstemmes med arbeidet med det læreverket som brukes i gruppen slik at ikke innlærerne opplever det som to forskjellige kurs.

På norskkurs i regi av private kursarrangører eller i mindre kommuner er nok ikke ordningen med to (eller flere) lærere tilknyttet det samme kurset like vanlig. I så fall vil samme lærer

stå for arbeidet med **På nivå**, men det kan da være hensiktsmessig å sette av en fast ukentlig økt til dette arbeidet, avhengig av hvor mange timer kurset går over.

Begge de ovenfor skisserte organiseringsmulighetene for arbeidet med **På nivå** isolerer arbeidet med grammatiske ferdigheter. Som vi så i gjennomgangen av verkets teoretiske forankring, i avsnittet *Fokus på form og fokus på former*, vil en slik organisering føre til at fokus er på former, altså at en retter oppmerksomheten spesielt mot arbeidet med grammatisk kompetanse.

En alternativ arbeidsmåte, som i større grad støtter tilnærmingen fokus på form, vil være å inkorporere **På nivå** i arbeidet med det læreverket en bruker, slik at når læreverket legger opp til arbeid med for eksempel substantivets bøyning og bruk, henter en fram tilsvarende gjennomgang fra **På nivå** for å utvide og bearbeide dette momentet på flere måter. Vi så i avsnittet *Teorier om ferdighetstillegg* at det er viktig å jobbe grundig med det prosedurale steget slik at den deklorative kunnskapen får tid til å etableres. Det er en forutsetning for at arbeidet som ligger mellom steg 2 og steg 3 i teoriens modell skal lykkes.

Det betyr imidlertid ikke at en skal gape over alt som har med substantivets bøyning og bruk å gjøre, om det er det som er i fokus. For å unngå at det skjer, er avsnittene i teoribøkene merket med (A2) og (B2) dersom jeg har vurdert at disse avsnittene ligger nivåmessig over de omliggende avsnittene. Videre vil det at det er én arbeidsbok per nivå i **På nivå**-serien, knyttet til de fire nivåene i Læreplanen, sørge for at det er en gradvis progresjon i emnene.

En slik tilnærming er naturlig nok mer didaktisk utfordrende enn en arbeidsmåte der arbeidet med **På nivå** står på egne bein. Hva som er mest hensiktsmessig, vil avhenge av flere faktorer, blant annet innlærernes individuelle behov og gruppens profil. Det er imidlertid min anbefaling at gruppen gis tilgang på et klassesett av den **På nivå**-teoriboken det er aktuelt å arbeide med, samt at innlæreren får (eller kjøper) den arbeidsboka det er aktuelt for han eller henne å arbeide med.

Praktisk-pedagogisk arbeid med teori- og arbeidsbøker

Tips 1-3 handler om hvordan en kan bruke teoribøkene, mens tips 4-6 handler om arbeidsbøkene og om arbeidsmåter **På nivå**-serien legger opp til. Arbeidet med teoribøkene er ment å støtte arbeidet på det deklorative steget, og arbeidsbøkene er til hjelp i arbeidet med det prosedurale steget.

Det kan være fornuftig å fordele arbeidet med arbeidsbøkene på en slik måte at en noen ganger bruker tid på skolen til å gjøre oppgaver, og andre ganger lar det være selvstudium. Jeg vil imidlertid anbefale at en i starten bruker tid på å arbeide med arbeidsbøkene på skolen slik at arbeidsmåten i bøkene blir tydelig for innlærerne. Særlig gjelder dette bruk av fasiten bakerst i hver bok og oppgavene som er merket med lytteikon.

Tips 1: Still spørsmål til teksten

Forberedelse:

Innlærerne får i oppgave (enten som hjemmearbeid eller på skolen) å lese s. x-x i teoriboka. De utfordres til å formulere ett utsagn til det de har lest, enten som et spørsmål eller som en innsikt. Det vil i starten være viktig å eksemplifisere hvordan et slikt utsagn kan se ut:

På nivå lærerressurs. 5 Hvordan kan På nivå brukes?

- Substantiv har tre kjønn, men vi kan ikke vite hvilket kjønn ordet har med å se på det. Derfor er det bra å lære artikkelen (en, ei, et) sammen med ordet.
- Navn på ukedager har liten forbokstav på norsk.
- Hvorfor har ukedager liten forbokstav på norsk?
- Hvordan lager vi bestemt form på norsk?

Oppfølging (A):

I det videre arbeidet følges forberedelsen opp ved at en går direkte til plenum og innlærerne får komme med sine spørsmål eller innsikter en etter en. Hvis en bruker en digital korktavle, kan innlærerne skrive inn sine kommentarer der, og når de har gjort det, arbeider en seg gjennom innspillene. Siden alle har lest det samme, er det stor sannsynlighet for at flere av utsagnene overlapper, eller at innlærerne kan besvare hverandres spørsmål. Å la innlærerne selv sette ord på innsiktene sine, er en effektiv måte å arbeide med deklarativ kunnskap på.

Oppfølging (B):

Forberedelsen kan også følges opp ved at innlærerne sitter i grupper og bearbejder de spørsmålene og/eller innsiktene gruppen totalt sett har. Da kan læreren gå fra gruppe til gruppe og støtte og veilede der det er behov. Eventuelle spørsmål som er gjenganger(e) kan tas i plenum.

Fordelen med (B) er at flere av innlærerne får muligheten til å ta ordet, men denne arbeidsmåten forutsetter muligens større grad av metaspråk enn (A), som vil være en mer lærerstyrt arbeidsmåte.

Tips 2: Presenter for de andre

Forberedelse:

Side x-x deles i mindre bolker (for eksempel bolk 1, 2 og 3) og innlærerne settes i tre grupper der hver gruppe arbeider med sin bolk. Deretter presenterer innlærerne arbeidet fra «sin» bolk for to andre som har arbeidet med de andre bolkene. Se Sjø, 2015, s. xxx, for en nærmere forklaring på hvordan denne typen arbeid kan organiseres praktisk.

Hensikten er tosidig: For det første får innlærerne fordype seg i én side ved et grammatisk moment, og etterpå får de forklare det for andre. For det andre får innlærerne snakke sammen, noe som alltid er et ønske på norskkurset, uansett hva en arbeider med.

Oppfølging:

Læreren må vurdere om det etter en slik arbeidsøkt er nødvendig med en oppsummering i plenum, eller om det ser ut til at stoffet er bearbeidet nok i gruppene. Eventuelt kan arbeidet følges opp med at hver gruppe notere stikkord på en digital korktavle, eller på tavlen eller på papir, og som dermed blir en forsikring om at ingenting er misforstått.

Tips 3: Finn svar på problemstillinger

Forberedelse:

Læreren formulerer 3-4 spørsmål til s. x-x, og spørsmålene besvares ved at innlærerne leser de aktuelle sidene. Noen eksempler på spørsmål om *adjektiv* på A1, kan være:

På nivå lærerressurs. 5 Hvordan kan På nivå brukes?

- Adjektiv forteller om ord fra en annen ordklasse. Hvilken ordklasse er det? Er det **verb** (å spise, å leke, å snakke), **substantiv** (en gutt, ei jente, et hus) eller **preposisjoner** (på, til, over, under)?
- Hvilke av disse ordene er adjektiv: snill, blå, gutt, spiser, fin?
- Hvilken endelse har adjektiv sammen med intetkjønnsord (et-ord) i ubestemt form?
- Hvilken endelse har adjektiv sammen med substantiv i flertall?

Oppfølging:

Spørsmålene kan gjennomgås i plenum eller i mindre grupper, alt etter hva læreren mener er mest formålstjenlig for gruppa.

Tips 4: Arbeidsbøker og differensiering

Fire arbeidsbøker åpner for mulighet for å tilpasse arbeidet med grammatikken individuelt i en gruppe: Når gruppa arbeider med teoriboka for A1-A2, kan innlærerne oppfordres til å bruke enten A1-arbeidsboka eller A2-arbeidsboka alt etter hva de selv, gjerne i samarbeid med læreren, mener at de har behov for. Dette kan være en fordel særlig i grupper sammensatt av innlærere fra forskjellige spor, slik tilfellet gjerne er på mindre steder og hos private kursarrangører.

Det er viktig at innlærerne får riktig vanskelighetsgrad på oppgavene i arbeidet med det prosedurale steget. For lette oppgaver kan føre til at innlæreren føler at han eller hun kaster bort verdifull tid, og for vanskelige oppgaver svekker mestringsfølelsen. Derfor er det viktig å bruke tid på å finne ut hvilken av arbeidsbøkene som passer best for den enkelte.

Her kan dessuten sjekklister være nyttige: Ved å la innlærerne selv gjennomgå et utvalg av sjekklister fra for eksempel A1-boka kan man få avklart om det er denne boka de bør starte med, eller om de kan gå direkte til A2-boka.

Tips 5: Bruk fasiten!

Fasiten bak i boka er ment som en støtte i arbeidet, samtidig som den kan bidra til å effektivisere arbeidet. Etter å ha fundert på hva som er riktig i en gitt kontekst og fattet et valg, er det fint å få vite der og da om valget var riktig. La derfor innlærerne gjøre oppgaven og selv kontrollere i fasiten om den er riktig. Hvis innlæreren har reflektert og fattet et valg som er riktig, er det overveiende sannsynlig at refleksjonen forut for valget var fornuftig.

For enkelte innlærere kan bruken av fasiten kreve veiledning. Det er viktig å gjøre denne gruppen innlærere oppmerksom på hvordan fasiten er tenkt brukt, nemlig som en kilde til kontroll av om en har løst oppgaven korrekt.

Tips 6: Lydfiler og paroppgaver

For å få mest mulig ut av lytteoppgavene er det viktig å arbeide med dem i plenum, slik at elevene får oppøvd en god metodikk. Mange av oppgavene legger dessuten opp til varierte arbeidsmåter.

For eksempel kan oppgavene merket «Lytt og lag setninger med ...» først arbeides med som *paroppgaver*: A leser setningene høyt, og B lytter til As setning og lager ny setning i henhold til det gitte mønsteret. A kontrollerer samtidig at B gjorde det riktig. Her er det viktig at den

som skal lage de nye setningene *ikke* har teksten foran seg, men faktisk må lytte til det læringspartneren sier. Da må han eller hun også fokusere på uttalen sin slik at den som lytter har mulighet til å oppfatte hva som blir sagt.

Når en har arbeidet på denne måten med oppgavene, kan en bruke lydfilene i plenum i klassen slik at det blir klart at lydfilene kan brukes på samme måte.

Tips 7: Samarbeidslæring og læringspartnere (mediering)

Enkelte av oppgavene i arbeidsbøkene egner seg til å gjøres i par, slik som for eksempel oppgavene som heter «Språkdetektiv». Å arbeide med oppgaver på denne måten vil falle inn under det som i CV18 beskrives som den språklige aktiviteten *mediering*:

I mediering vil språkbrukeren/innlæreren opptre som en sosial aktør som bygger broer og hjelper å konstruere eller formidle betydning, noen ganger innenfor det samme språket, andre ganger fra et språk til et annet (tverrspråklig mediering). Fokus er på den rollen språket spiller i slike prosesser, som å skape plass for og legge til rette for kommunikasjon og/eller læring, ... (CV18, s. 103, min oversettelse)

Det er viktig å være oppmerksom på at mediering er en mer kompleks språklig aktivitet enn for eksempel resepsjon og produksjon fordi den innebærer at mange språklige (og ikke-språklige) kompetanser brukes samtidig. I starten kan det derfor være nyttig å gi læringspartnerne en klar og entydig bestilling som har fokus på HVA. Etter hvert kan en vurdere om det er mulig å utfordre læringspartnerne når det gjelder HVORDAN og HVORFOR.

Selvstudium eller kollokviearbeid?

Innlærere med akademisk skolering (spor 3) vil sannsynligvis ha stort utbytte av å bruke **På nivå**-serien i sin helhet som selvstudium. Innlærere som deltar på kurs definert som 'spor 1 latin-lesere' (eller liknende) eller spor 2, vil gjerne trenge mer hjelp på veien. Men hvis en har arbeidet nøye med serien på kurset, bør også denne gruppen innlærere vil kunne ha nytte av serien som selvstudium, kanskje særlig fra A2 og oppover. For at serien skal fungere som selvstudium og gi den ønskete effekten med økt grammatisk kontroll, er det imidlertid avgjørende at innlærerne tar i bruk lydfilene på nettressursen.

Videre er det min erfaring at (B1- og) B2-kurs ofte ikke tilgodeses med det timeomfanget som faktisk kreves for å nå disse nivåene. En kan selvfølgelig alltid innvende at det ikke er tid nok på kurs, men vi skal være klar over at et B2-resultat på B1-B2-prøven henger svært høyt: Norskferdigheter må dokumenteres på preakademisk nivå for at en skal kunne søke opptak ved høyere utdanning i Norge. Bestått *Trinn 3-eksamen* (som avholdes ved universiteter og høgskoler, men som forutsetter at en har fulgt norsk kurs ved gitte institusjon), bestått *Test i norsk – høyere nivå* («Bergenstesten») og B2 fra *Norskprøven* gir alle slik dokumentasjon, og en korrelasjonsundersøkelse fra 2016/2017 viste følgende om forholdet mellom dem:

[D]et var mye lettere å klare kravet dersom man tok *T3-eksamen* enn de standardiserte prøvene, *HN-testen* og *Norskprøven*. Det er vanskeligere å klare kravet via *HN-testen* enn via *T3-eksamen*, og aller vanskeligst gjennom *Norskprøven*. (Carlsen og Moe, 2019, s. 238, kursiveringer i original, min understreking; *T3-eksamen* = *Trinn*

3-eksamen, HN-testen = Test i norsk – høyere nivå)

Jeg har selv undervist på en rekke B2-kurs, og en løsning jeg har brukt for å bøte på utfordringen med tidsmangel, er *kollokviegrupper*. Da har jeg delt klassen i grupper på 3-5 innlærere. Siden dette har vært kveldskurs, har det vært mulig for administrasjonen ved skolen å stille rom til disposisjon utenom oppsatt kurstid. Gruppene har fått oppgaver å arbeide med, vanligvis med fasit, og med beskjed om at eventuelle utfordringer de ikke selv klarer å løse eller finne svar på, kan meddeles meg per e-post slik at de kan gjennomgå påfølgende undervisningsøkt.

En slik arbeidsmåte stiller naturligvis høye krav til innlærerne i en hektisk hverdag, men stort sett har de prioritert arbeidet fordi de har opplevd det som nyttig. I en slik kontekst vil jeg mene at **På nivå**-serien kan være svært verdifull, med allerede ferdig fasit, progresjon, oppgaver tilpasset nivå og lydfiler som kan støtte arbeidet.

På nivå som grunnbok på et kurs

Deltakere på introduksjonsprogram i regi av kommunene skal tilbys et visst antall timer i uken slik at de oppfyller kravene til en vanlig arbeidsdag. For å fylle disse timene arrangerer noen kommuner tilleggskurs, slik som kurs i å skrive CV eller jobbsøknad, kurs særlig rettet mot bruk av norsk i arbeidslivet (såkalt 'arbeidsnorsk') eller kurs der en fordyper seg i en av delferdighetene som den kommunikative kompetansen består av, se avsnittet *Kommunikativ kompetanse*.

På kurs som trener delferdigheter, kan **På nivå**-serien brukes som grunnbok på kurset. I en slik sammenheng vil det være særlig nyttig at verket er nivåbasert, og at en kan velge arbeidsbok avhengig av hvilket nivå innlærerne er på, samtidig som en kan bruke den samme teoriboka, i alle fall innenfor henholdsvis basisnivået (A) og selvstendig nivå (B). Arbeid med **På nivå**-serien på slike kurs kan ellers gjøres i henhold til tipsene under avsnittet *Praktisk-pedagogisk arbeid med teori- og arbeidsbøker*.

Repetisjon og forberedelse til prøver

Særlig Tekst-kapitlene i **På nivå** vil kunne brukes i arbeidet fram mot skriftlig del av *Norskprøven*. Tekstkapitlene gir både eksempler på tekster og trekker fram tekstenes mest sentrale kjennetegn, så de ulike avsnittene kan brukes som innganger til å fokusere på skriftlig *resepsjon* (leseforståelse) så vel som på skriftlig *produksjon*: Hver teksttype er merket med ikon for lesing og/eller skriving i henhold til kravene i Læreplanen og Rammeverket. På den måten kan kapitlene bidra til at innlærerne får bedre oversikt over hva som forventes av dem. En slik samling tilrettelagte, nivåbaserte eksempler av et bredt utvalg av tekster tilbys bare i **På nivå**-serien.